

Изази сваке недеље.

Претплата се шаље напред уредништву.

Неплаћена писма од нередовних дописника непримају се.

ПАСТИР

За све српске крајеве стаје на годину 60 гр. или 6 фор. на по год 30. гр. или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1. фор. и 50 н.

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЈА.

Издаје и уређује протојер. и проф. Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Беседа. — Исторички преглед Српске цркве. — Слобода хришћанска. — Мухамеданска вера. — Историчко знање о преводу LXX. — Читаоцима „Пастира.“

БЕСЕДА

КОЈУ ЈЕ ДАНАС ГОВОРИО АРХИМАНДИТ И ПРОФЕСОР БОГОСЛОВИЈЕ

МОИСИЈЕ,

У ГРАДУ У РУЖИЦИ ЦРКВИ.

На Рождество Богородице.

Куд год човек оком погледа по бесконачном пространству прекрасног створа божијег, што год умом почне испитивати, он види и наилази на такве предмете у којима се огледа нецирпљива сила премудрости божије. Но између свију предмета који тако јако поражавају слаби ум човека својим чудним јављењем и премудрошћу божијом јесте предмет — рођења Богородице. — Ум човека био је донде чист и светао док је се покоравао вољи божијој, а чим се је ослонио сам на себе и своју моћ он је изгубио ону чистоћу и јасност коју је дотле имао, па због тога је човечанство и пошло странпутицом. Но негледајући на то Бог опет није оставио човека да до века страда и тумара у мраку заблуда и незнања него руководио га је на разне начине к предначаченој цијели, а та је циљ била спасење човека. Да би се то лакше до-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

стићи могло било је намењено у предвечном савету Пресвете Троице да Син божији дође на земљу, и да као човек и Бог својим неоцењеним заслугама подигне падше човечанство, и да га опет изведе на пут првобитног стања, — да му даде нове благодетне силе с' којима би човек лакше могао наследити вечно царство божије. Вера у долазак Спаситеља код Јудеја била је тврда и велика, јошт се само није знало лице од кога ће се родити Спаситељ, но промисао божији и то је већ био определио; али кратковидни ум човека није могао проникнути у тајне божије Премудрости. Које мого мислити да ће се од престарелог Јаћима и Ане родити кћи, и да ће она бити оно благо које је пет хиљада година тражило небо на земљи, и које је по заповести божијој нашао један од најближих служитеља небесног престола!

Дуго су Јаћим и Ана трпели од Јудеја и својих сродника укорe и презрења, зато што нису имали од срца порода, јер по закону Јудејском онај који није имао порода сматран је као грешник и отпадник од Бога. Тешко је било праведном Јаћиму и Ани трпети укорe и презрења, па зато су се ватрено и молили Богу не били се смиловао и скинуо са њих то безчасће и дао им порода, али што год је се даље и даље продужавало време безчадства, тим је све више и више губљена нада имати икад порода. Но онде гди је изгубљена нада, где су изгубљене већ све силе и физичне и умне, — онде се показује свемоћна сила божија. Чудни промисао божији показа се на праведном Јаћиму и Ани, и они у старости својој родише прекрасно дете Марију коју наменуше Господу кроз сав живот њен.

Каква радост сину у души и дому Јаћима и Ане кад дочекаше то време теим Господ испуни њихову праведну и срдачну молитву!

Рађа се Пресвета Дева, али свет незна тог новог житеља који ступа у живот, свет неосећа то радосно тренуће, у које се измењавају одношења између праведног неба и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

грешне земље. Господар од целога света — охоли Рим нечује, да се у једноме крају његовог пространог царства рађа мати новог цара, коме је подвластна не само земља но и небо.

Кад би знао свет да је Пресвета Дева кћи рођена по наредби Промисла божијег, он би величанствено предусрео њено рођење; а овако њено рођење прославља само дом Јаћима и Ане и њихових сродника, а доцније кад се је она удостојила да буде мати Господа Исуса Христа, њено рођење поче прослављати већи део Јудејске земље, и цео свет Хришћански, као што је то Пресвета Богородица пророшким устима својима и предсказала о себи говорећи: се во ѿнынѣ ублажатъ ма кси роди (Лук. 1. стр. 48.) У част њеног преславног рођења подизати су славни и дивни храмови у којима се слави и хвали име свете Троице — Бога и име Пресвете Богородице. У част и славу њеног рођења подигнут је и овај свети храм који данас први пут после толико стотина година свога ропства торжанственим богослужењем прославља име и успомену рођења Пресвете Деве Марије. Храм овај био је заробљен, опушћен, погажен, обесвећен, потрвен и оскврњен рукама злотвора српских. Но преблаги Промисао божији определио је „времена и љета“ када ће и ово свето место бити ослобођено од ропства туђинског, определио је и лице, које ће га ослободити, као што је определио лице од кога ће се родити Спаситељ света.

Бл. слуш. ми дочекасмо срећно време васкрсења наше слободе, видесмо обновљене храмове божије у којима ће се данас и свагда узносити чисти тамњан Престолу божијем. Виновник те слободе био је наш светли и незаборављени почив. господар Михаил кога злотвори српства пре времена отргоше од нас. Тешка туга и жалост обузе Србију од оног дана, од кад паде онај који је живео за Србију и Српство; тешка туга и жалост била је обузела душу и срце Јаћима и Ане до онога дана, док нису родили Пресвету Деву Богородицу. Јаћим и Ана изгубили су наду имати икад порода,

Србија је изгубила великог мужа а с њиме била је изгубљена и српска нада, која је оживљавала слободног и сужног Србина. Родитељи Пресвете Деве Марије обрадовали су се њеним рођењем, Србија прену из тешке забуне, диже руке високоме небу, једа бих је од пропасти избавило, и по вољи божијој узвишени умови врских руковођа народа српског поведоше Србију по путу среће, и Србији сину сунце лепе наде у лицу нашег светлог и дичног Господара Милана Обреновића IV. који залечи наше ране, утеша нас у великој туги, као што је утешило Ђаћима и Ану рођење Пресвете Богородице.

Па према овоме благоч. слушаоци благодаримо Господу Богу, који се овако стара и брине за спасење рода људског дајући му сва могућа средства и спремајући поједине избране да га именован његовим воде и руководе к остварењу те високе цијели, а с' друге стране заверимо се да ћемо и ми, по примеру праведног Ђаћима и Ане поштеним и частитим животом а и с' тврдом и непоколебљивом вером служити и Богу и отачбини, те тако заслужити права на боље и лепше дане наше будућности и среће целог српског народа. Амин.

Исторички преглед српске цркве.

(Од С. Н. .... ћа)

XI.

(Наставак.)

Сад да пређемо на црквену књижевност, па њом и да завршимо наша посматрања о овом другом периоду српске црквене историје.

Пре свега ваља приметити, да је црквена књижевност код свију Словена балканског полуострва била у старо доба доста богата, и то не само једним преводима, већ и своим сопственим оригиналним списима. Осем превода св. писма

И св. отаца, словенска књижевност имала је још и своје сопствене политичке живописне саставе. Што се превода тиче, то још у X. стол. ми налазимо сведочбу о том, да су изобличавања против аријанске јереси била преведена на словенски језик. Но управо у Србији, та учено-богословска радња почиње се тек с XI. ст. — т. ј. са св. Савом. Цар српски и св. Сава, својим ревносим старањем око вере и својим личним утицајима на свештенство и народ, будили су и распростирали просвету у српској земљи. До њих о књижевности српској неможе бити ни речи, изузимајући само један превод св. писма, па и то туђе редакције (бугарске.) Дакле св. Сава и овде се јавља пређашњом свеобимајућом личношћу и удари темељ будућој просвети и црквеној књижевности српској.

Под овим упливом св. Саве, духовна дејатељност, почела се брзо распростирати у Србији. Осем превода св. писма, преведени су били за кратко време и многи споменици црквених поука, догматике и црквене легенде. Такви су н. пр. били српске редакције бугарског шестоднева, (1263. г.) српски пролог (XIII. св.) Слова Јоана Златоуста, Патерик, богословље Дамаскиново (почет. XIV. в.) и многа друга. Отпочела је била и црквено-дидактичка књижевност; као н. пр. живот светих, Номоканони, црквени уставы и Љетописи. У том одношају, особито обраћају на себе пажњу историк Доментијан, јеромонах Хилендарски (1264.), који је написао биографију Симеуна и св. Саве. Стеван Првовенчани (1228.) српски краљ, који је саставио биографију, или боље рећи живот свог оца Стефана Немање. За овима долази Ђорђе Самблак (или Цамблак), последњи из писаца тога доба који је написао живот краља Дечанског (и Душана). Нај-после сам св. Сава написао је живот свог оца, Типик (устав) Студенички, типик Хилендарски и службу св. Симеуну митрополиту српском.

Будући се црквена управа у старо доба користила наро-

читим заступништвом световне власти и будући је правац светске и духовне књижевности био један исти — т. ј. богословски, то и здраво рано појављење Номоканона (правила црквених) и уплив њин не само на светско већ и духовно благочиније — биле су ствари здраво природне. Превод корсиче књиге обично приписују старом добу. Може бити, да су поједина духовна (црквена) установљења била још за време Владириво (1015. г.) но у сваком случају превод тих правила на словенски језик, није се могао јавити раније XIII. в.; јер ако узмемо у рачун само ово, да се до данас ни у Србији ни у Бугарској није нашло ни једног списка Номоканона писаног на слов. језик пре XVI. века, то ћемо морати признати као позитивно и то, да он раније тог времена није ни преведен био и да је први превод на словенском језику израђен био на Атону, св. Савом између 1212. и 1215. г. Дакле ево још једне заслуге св. Саве, за коју ваља да му буде признателна не само српска већ и сва у опште словенска црква!...

Богословско образовање које је, као што већ напред рекосмо, стојало на првом месту не само у Србији већ и по другим крајевима словенским, одазвало се својим утицајем и на историјску књижевност српску. Калуђери, поред црквених књига и живота светих, записивали су и поједине догађаје из св. Историје. У ред оваквих записивања, прво место по верности својој заузима Данилов „Родослов“ српских царева и архиепископа, који поред своје својих мана и хронолошких недостатака, остаје на свагда једини извор за српску историју тога доба. Осем љетописа Данилова, има још и много кратких љетописа, једни за себе а други опет спојени с неким другим, понајвише богословским саставима. У њима као и у Даниловом родослову, општи је карактер религиозан; слог налице више на библијски него на византијски; дејствујућа лица говоре по највише сама, као оно у старозаветним историјским књигама. Писци често наводе изречења

из св. писма; поштују се и морална и побожна размишљавања; место критичких проматрања о ствари, они описују различна и којекаква знамења и чудеса и најпосле улагују се и радају похвале *силим мира овог*, као што се то даје приметити у Даниловим „сказанијама“ о животу српс. краљева и архиепископа. У осталом био какав му драго историјски значај њин, летописи ови важне су за нас по томе, што нам они доста јасно карактеришу тај ступањ умног и моралног развића, до ког је дошао био српски народ у то време; — а они нам говоре, да је време то, било време самог највишег религиозног развића српског народа и српског црквеног живота. —

Из досада реченог види се, да има два главна момента из којих се склапа црквени живот српског народа у овом периоду. Један од њи пада на утврђење хришћанства и хијерархичког устројства у Србији, а други на највише развиће обојих. Моменти ови здраво се разликују међу собом, како по догађајима, тако и по самим личностима које стоју у прочељу и њима руководе. С једне стране стоји св. Сава и св. Симеун Немања, а с друге Милутин и архиепископ Никодим. Ове четири личности својом ревношћу и својом мудрошћу одиста доказаше, да су били достојни преставници не само цркве и народа српског, већ и свог времена.

(Наставиће се.)

Слобода хришћанска.

(Продужење.)

До доласка Исуса Христа на земљу дух расцепљености цароваше у целом роду људском. Овај дух расцепљености виђаше се по најбоље у опозицији Истока и Запада. Исток — беше царство теократије, а на Западу преовлађиваше личност човекова. Основ ове разлике има свој зачетак у појму о Богу и о животу. Пантеизам лежи свуда

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unizg.hr

У основу источних религија: слобода и личност тамо немају места. Јер мистицизам одвлачи човека од действителног живота и баца га у наручје Безконачног Бића, у ком личност његова изчезава. У Грчкој и у Риму ми видимо друго нешто; овде влада чувство величанствености људске: и сами богови нису што друго до људи, и узвишавају достојанство природе људске. Но Грчко-Римска образованост узвиси човека до тога, да он изгуби свако чувство божанствености. Али човек није никад тако близу своје пропасти, као онда, кад у безумној охолости својој почне сматрати себе за Бога. У то време, кад се јави Исус Христос на земљу, незнабожачки свет беше страшно покварен, труо у свима својим члановима. Род човечански обоготвораваше себе у лицу својих царева; но признавати људе за богове, то значи — бити без вере, а човек је без вере — мртав.

Таквим начином Исток уништи личност човекову, прогута је у Богу. А незнабоштво на западу сврши с тим, што коначно у пропасти себе у бездну своје охолости. Спасење човечанства захтеваше, да се човек подигне од своје пропасти, да се придружи Богу али да се не слије с њим. И Исток и Запад заблудише у путовима са свим супротним. До душе, у основу ове две образованости бејаху елементи истински; но уместо тога, да их развијају посебним начином, требало их је само помирити. Философија учини своје покушаје у томе, но мало, или готово ни мало не учини успеха.

Какав је одношај суштаства апсолутног к суштаствима индивидуалним?

Свака философија и свака религија мора да да одговор на ту проблему. Одовуд излази не само метафизика и теологија, већ и морал и политика. Ако је одговор лажан, то крај свега тога мора бити пантеизам са свима његовим жалосним посљедицама. Но одговор мора бити лажан како посебна личност изчезава у бићу свеопштем или биће свеоп-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ите изчезава у бићу посебном. Пантеизам — то је подводни камен, који више или мање вири из сваке философије старинске.

Од разних философских система заслужују успоређења с хришћанством само оне, које су изашле из школе *Сократове*. У Платону и његовој философији, оци цркве мишљаху да нађу догмат о Тројици, који из темеља поткопава сваки пантеизам. До душе тај грчки философ много је и учинио у корист теологије; но његов појам о Богу је лакачак а од чести и сам себи противоречи. А што је главно — он не даје никаквог значаја оним одношајима, каквим се седињава твар са Творцем. Он није могао да објасни ни то, каквим начином човечанство суштаствује у божанској природи несливајући се с њом. И из његове философије вири пантеизам. Ово се види из морала његове философије. Сви знамо у какве је чудновате заблуде пао светли геније Платона, кад је одбацио права личности људске. Он је гледао на брак, као на распрострањење и улепшање паврзме, и прописивао правителствима правила како треба спаривати људе са женама, као коње снажне са снажнима, ради улепшања паврзме и у име тога употребљавати и насиље и превару; децу јаког састава остављати, а ону, која су рођена од слабих родитеља, бацати; робове од друге вере и народности не признавати за људе; а и све грађане он начини безличним робовима републике. Оци цркве с презрењем гледају на ове гнусне крајности старог философа.

(Наставиће се.)

Мухамеданска вера.

(Наставак.)

Раи Мухамедов. Ево како је у корану, међу осталим, описан раи и његове насладе. Пред вратима раја правоверни освежавају се водом пророка. То је огромно језеро миришљаве воде, које да се у наоколо обиђе, треба месец дана; његовано рајском реком.

Вода је његова слатка као мед, ладна као снег, а чиста као кристал. Ко је њу једанпут пио, тај никада неће осећати жеђ. Наравно, за Арапа, који је прекомерном жегом мучен жеђу у безводној и пешчаној пустињи, неколико каплји ове воде — јест цео рај. Утолив жеђ праведни иду у рај; анђео раствара врата — и удивљеним погледима правоверних представља се безконечно поље; његова је земља — најфиније миришљаво брашно, посуто бисером и драгим камењем у место песка и стена. Чисти као крастал потоци млека, вина, исхиотне воде и меда, жуборећи и виугајући се теку по мускусној простирци међу камфорним бреговима, шафраном и цвећем. Многобројни водоскоци освежавају ваздух миришљави. У сред рајске баште стоји Туба — чудесно дрво живота. Брзи коњ може оптрчати око њега тек за 100 година. Његове гране, обремљене укусним плодовима, саме иду к руци онога, ко њих хоће узабрати. Блажени житељи ове баште биће облачени анђелима у зелене свилене и кадифене хаљине, шивене златом и сребром, а на глави ће носити златну круну, украшену бисером и алмазима, живеће у величанственим дворовима или у свиленим шаторима; стотине слугу додаваће им на сребрним тањирама, у сребриим чашама и бокалима рајска јела и пића — вино, исхиотну воду и т. д. и они ће јести а неће се претоварити, пиће а неће се опити; последње парче, последња капља, биће тако исто укусна, као прво парче, прва капља. У ваздуху разлегаће се мелодијски глас Израфила и песме кћери раја, а шуштаће листова од разних дрва, покретаће милионе звонца, која висе између грана. Све ове и многе друге насладе, овима подобне, обећане су последњем правоверном, а шта пак очекује праведне? Мухамед није се осећао у стању представити оно, што очи нису никада виделе, уши никада чуле, и што срце човека није никада осећало. Хришћански вероучитељи окривљују Мухамеда што је он при описивању неба много узео из

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.BE

слике новогa Јерусалима у Апокалипсису, но као вешт и хитар мајстор постарао се сакрити туђа камења разним другим поправкама.

Шести догмат Ислама вера у судбину, или тако названи, *фатализам*. Смисао овог догмата јест следејући: сваки догађај одређен је Богом, и записан у вечну књигу још много пре него што је свет овај створен. Радња свакога човека, па и сам час његове смрти, одређена је тако строго и тако тачно, да никаква усилжавања човечије мудрости не могу уништити, нити изменити ма у чему, ова опредељења. Хришћани, и у опште сви паметни људи понавнше осуђују овај догмат Ислама. И заиста, ништа толико непротиворечи духовној природи човека — суштаства разумног и слободног — као вера у неку неумољиву судбину, која тобож свакоме човеку још напред, пре његова рођења, одређује сво његово делање у животу. Јер тако судећи излази као да је човек машина; сва његова добра и рђава дела незаслужују ни награде ни казни, јербо он њих нечини сам, по своме разуму и по својој слободној вољи, већ их чини с тога, што је ту судбином одређено, да та дела чини, а не друга.

По томе, рај и пакао, правосуђе и милосрђе божије, тако су исто излишни и непотребни човеку, с којим управља судбина; као што су излишни и не потребни животињи, с којом управља нагон. Па и само развиће ума и наравствено усавршавање за фаталиста је савршено излишно па и немогуће. Овим се од чести објасњава непокретљивост и безбрижност, умни изостанак и наравствена слабост мухамеданског Истока. Но при овом и нехотице излази на среду питање: кад фатализам као црв гризе душу, окива њену слободу и разум, то због чега су Мухамеданци били у пређашња времена тако силни? Да би одговорили на ово питање, треба споменути оне догађаје, који су били повод Мухамедовој предики о судбини. Међу њима главни је — велики по-

раз Мухамедове војске код хума *Охода*.*) У унилости и очајању, скупили су се ученици около свога пророка на месту битке, које је било сво покривено лешинама. Утешавајући их, Мухамед изрече, да је сваком одређен час у који он мора умрети на било то код куће, или на пољу битке. Развијајући ову мисао све више и више, Мухамед додаде још и то, како му је бајаги Арапџео Гаврило открио, да је његов деда *Газма*, који је био погинуо у битки примљен у седмом небу и добио тутуду божијег лава и пророка. Продужујући говор све у овом правцу и обратив погледе на нагрђене трупове, Мухамед кроз сузе изговори ове речи: „кунем се, да ови и сви они, који буду погинули за веру, појавиће се у дан васкрсења у слави, њихове ране гореће као цинобер*) а мирисаће као мускус.“ На ово мало речи оснива се вера Мухамеданаца у предопредељење. Но из ових Мухамедових речи излази то: да смрт у рату јест то што и мучеништво и води ратника право у рај. После овог лако је поимати зашто су Мухамеданци били тако храбри и непобедни, и зашто су они волели рат и ишли на бој као на весеље. Но од тог времена, одкада освајања за њих посташе немогућна, вера у предопредељење или судбину пређе из круга војених дејства, у круг обичног живота. Мухамеданац до толиког степена пронијет је овом вером, да сва његова дејства и све његове промене у домаћем и друштвеном животу, приписује тој истој судбини, која је у прошла времена водила његове претке к победама, а падше у битки украшавала венцима мученика и водила у рај, на седмо небо. Како је догмат о судбини добио овај значај, мухамедански Исток почео се је брзо клонити к паду. И ту доскоро проливало се много крви и потребна бејаху велика напрезања многих владалаца и дипломата, те да само спасу турску државу од разрушења. И — као за чудо, — они, који ма је

*) Овај пораз подробно је описао Ирвинг у XX. глав.

*) Црвени минерал састојећи се из живе и сумпора.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.R

Мухамед определио пето одељење у паклу, одржаше његов месец на небу хришћанске Европе.

Обреди Ислама. Практички део Ислама саствљају четири обреда: молитва, пост, милостиња и хаџилук. Међу овим религиозним обредима главни и заслужујући уважења јест молитва. Прописујући њу, Мухамед је имао у виду не само једну душу молећег се, но и тело његово. И није могуће, да се човек у томе не диви Мухамеду. Хиљаде људи, који немађаху готово никаквог појма о телесној чистоти и постојаној молитви, он је обратио у народ религиозни и љубећи чистоту. „Пре, него што се јавиш пред Богом, да би очистио душу молитвом, оми своје тело од блата и нечистоте.“ И ове речи имале су и имају тако огромно дејство. — Мухамеданац моли се пет пути на дан: на сахат, или сахат и по, пре изласка сунца, у подне, на два сахата пре заласка сунца, у минуто самога заласка, и сахат и по после заласка. Сваки пут муџезин с минарета зове на молитву. Тек што се зачује његов жалосни запов, мухамеданац оставља посао. Ма где он био, у соби, напољу или путу, у суду или у тамници — он одма обрће се лицем к Меки, растире ћилим или палмову асуру, изува се и почиње прање; у леву руку узима ибрик, сипа из њега мало воде на десну руку и говори: „име божие нека буде над овом водом;“ — затим пере десну руку, потом леву, пере уста, тре месо око зуба, ушмркује воду у нос, пере предплеће најпре десно, потом лево, и сва ова прања понављају се три пута над сваки делом тела. После руку иде — лице и глава: с почетка он пере следе очи и уши, потом у казујућим прстом канал чувења, а палцем — ушну шкољку затим теме и чело и напоследку три пута полива своје трагове. Обред прања свршава са речма: „благодарност Богу.“ После прања тела иде очишћење душе — *молитва*. Мухамеданац ступа на ћилим, подиже руке горе и одбацује их к плећима*) после тога

*) Овом радњом он симболички представља удалење од себе земљених и плотских помиса и жеља.

нагиба се напред, а руке упире уколена, потом исправља се, меће руке на уши, скршћава руке на прси, напослетку исправља се на колена и прави два поклона у земљу. Израз: „Алла-гу акбар“ и други подобни чују се при сваком покретању тела, при свима коленопреклоњањима и поклоњима, које за цео дан обично чини седамнаест и то у овом реду: 2. 4. 4. 4. 3. Праве пак молитве по нашим појмима нема никакве, него само једна усклицавања, или побројавања божијих својстава. При свршетку овога обреда Мухамеданац пада ничке и у том положају чита из корана неколико стихова, или говори што му драго, по осећању свога срца, но и у том случају врло често повторава; „нема Бога осем Бога, и Мухамеда његовог пророка.“ Окончав молитву, устаје, клања се на обе стране и говори: „добро јутро!“ Овај поздрав односи се к анђелима и духовима, који по мњењу њиховом, свагда и свуда окружавају човека (2-и догмат — о анђелима и духовима). —

Петак је за Мухамеданца — то исто, што је за нас недеља. Он иде у џамију да се помоли Богу. Тамо факије говори мало поучење и изговори неколико изрека из корана, потом Имам излази на средину џамије а народ га опкољава; Имам моли се на глас, а народ, повторавајући све његове покрете, од времена на време усклицава: „Алла-гу акбар, Алла-гу керим“ и т. д. — Често у џамији свршава се особита церемонија позната под именом — *Сикр* (опијање). Около факија, или дервиша (монаха), скупљају се правоверни. Он чита на глас молитве, а они непрестано махају главом, падају на колена, устају; и при овом готово без одмора вичу: „Алла-гу акбар.“ Напослетку махање главом, падања, ускакивања и вике долазе до тога беснила, да пена тече из уста, у очи наседа крв, тело обузимљ грчеви, и цео скуп, дошав у религиозно опијање, пружа се на под, и представља страшну и одвраћајућу слику.

Други обред, који прописује коран јест — тридесето-

дневни пост *рамазан*. Он заслужује особиту пажњу по својој удивљавајућој строгости и по чудном начину живота постећих. — У 2-ој сури говори се о рамазану, да је он устављен у спомен открића Богом корана за управљање правоверних, да он мора трајати цео месец, да је само ноћом дозвољено јести и пити, с појављењем пак зоре, или од тог времена, када је могуће разликовати бео конач од црнога, па до заласка сунца — пости се. Болесни и странци ослобађају се од поста. Рамазан бива чешће лети.

(Наставиће се.)

Историјско знање о преводу (LXX.)

(Наставак.)

На три дана после весеља оду толковници на острво Тарос, удаљен од Александрије 7 врта гди су и свршили грчки превод за 72 дана, радећи сваки дан до девет часова у вече. Кад је превод био готов, даде га Димитрије Фалерејски прочитати пред Јудејима александријским, који, кад саслушаше правилни и тачни превод, плескаше рукама од радости, славише Бога, благодарише цару и преводиоцима, и проклеше сваког, који би се усудио штогод додати, или изменити у том преводу. И сам цар радовао се, кад је чуо, да је превод свршен, и дознао за радосне усклике Јудеја, који су без сваке сумње отачаствени свој закон знали. Он заповеди, да се тај превод пред њим прочита, чудило се мудрости јеврејског законодавца, и питао Димитрија Фалерејског: зашто ни један песник и историк не спомиње такво велико дело? — Што је по његовом високом полету и светлости непојмљиво човечијем знању, одговори Димитрије. После тог Птолемеј Филадельфо из уважења целива рукопис превода и заповеди неколико примерака ради александријских Јудеја преписати, а сам рукопис оставити у библиотеку и добро чувати. Седамдесет и два „толковника“ цар

награди што је боље могао и отпусти у Јерусалим с великом почашћу и с богатим даровима њима и првосвештенику јудејском Телезару.

Истинитост Аристеева писма, против ког устају неки наученици, потврђују докази „спољашњи“ и „унутрашњи“.

У „спољашње“ доказе о истинитости Аристеевог писма спада:

а) Сведочбе старих — не хришћанских писаца: Аристовула, Филона и Јосифа Флавија.

Аристовул, који је ради свог ученика, Птоломеја Филометора (около 175 год. пре Хр.), начинио кратки извод из закона Мојсеова, сведочи, да је превод грчки, којим се он при саставу реченог извода користио, састављен за владе Птоломеја Филадельфа, саучешћем ученог Димитрија Фалерејског, — састављен од 72 мужа, позвана из Јерусалима.

(Наставиће се.)

ЧИТАОЦИМА „ПАСТИРА.“

Негледећи на то што наш лист има 600 уписаника, ми ћемо принуђени бити прекратити издавање ако овако и даље буду неисправно долазиле предплате, јер до сад потроши смо у том раду до 50 ₰ ц. од своје плате. А међутим од читалаца наших има их бар 50, који су наш лист захтевали и који га и сад држе, но који нам нису оправили ни једнога гроша; а има их више од половине који нам нису платили за пола године — тако, да у вересији има око 200 ₰ ц.

Да неби ко рекао, да је ово речено тек онако од ока, ми ћемо изгледати на предплату још 15 дана, а после ћемо принуђени бити ради свог моралног оправдања штампати имена свију наших дужника, па онда издавање листа прекратити... Тешко књижевнику кад он мора да се брине поред попуњавања листа и о том, одкуда ће да плати штампарију! Ту нема књижевне радње, јер ту пада свака енергија, свака воља за рад.

Многи веле: могла би духовна највиша власт да се побрине за опстанак нашег листа, умоливши правителство да нам не наплаћује штампарију или да одобри, да свака црква може на црквену суму узимати овај лист. Но да ли би требало да она ово учини?

Уреди.